

GİRİŞİMCİLİK ÖZ-YETERLİĞİ VE ERKEN AŞAMA GİRİŞİMCİLİK AKTİVİTESİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE GİRİŞİMCİLİK NİYETİNİN ARACILIK ETKİSİ

Canan Çakmak

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme
cnn.ckmk44@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7603-5117

Dr. Öğr. Üy. Nurdan Gürkan

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İşletme Bölümü
nurdancolak@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2220-769X

ÖZ

Bu çalışma, girişimcilik öz-yeterliliğinin erken aşama girişimcilik aktivitesiyle nasıl ilişkilendiğini çoklu ülke düzeyinde incelemektedir. Buna bağlı olarak, bu ilişkinin girişimcilik niyeti üzerinden ilerleyip ilerlemediği aracılık yaklaşımıyla test edilmektedir. Kuramsal dayanak iki teoriye dayanmaktadır. Planlı Davranış Teorisi niyeti davranışın en yakın belirleyicisi olarak görmektedir; Sosyal Bilişsel Teori ise öz-yeterliliği motivasyonel süreçleri besleyen temel bir bilişsel kaynak olarak ele almaktadır. Analiz, GEM verilerinden 2010–2018 döneminde kesintisiz gözlemi bulunan 20 ülkeye ait ülke-yıl göstergeleri kullanılarak yürütülmüştür. Bulgular, öz-yeterliliğin girişimcilik niyetiyle pozitif ilişkili olduğunu ve niyetin de erken aşama girişimcilik aktivitesiyle pozitif ilişki sergilediğini göstermektedir. Buna ek olarak, dolaylı etki sonuçları niyetin aracı rolünü desteklemektedir. Bu sonuçlar, öz-yeterlilikten girişimsel davranışa geçişin ülke düzeyinde de büyük ölçüde niyet mekanizması üzerinden işlediğine işaret etmektedir. Dolayısıyla çalışma, bilişsel kaynakların makro düzey girişimcilik çıktılarıyla sistematik biçimde bağlantılandığını gösteren kanıtları güçlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik Öz-Yeterliliği, Girişimcilik Niyeti, Erken Aşama Girişimcilik Aktivitesi, Aracılık Analizi, GEM.

Araştırma Alanı: Girişimcilik

Araştırma Türü: Araştırma Makalesi – Tez Özeti

JEL Kodları: L26, O57

Gönderim Tarihi: 17.01.2026; Kabul Tarihi: 13.05.2026
Copyright © İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi

THE MEDIATING EFFECT OF ENTREPRENEURIAL INTENTION IN THE RELATIONSHIP BETWEEN ENTREPRENEURIAL SELF-EFFICACY AND EARLY-STAGE ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

ABSTRACT

This study examines the association between entrepreneurial self-efficacy and early-stage entrepreneurial activity at the cross-country level. Accordingly, it tests whether entrepreneurial intention mediates this association. The theoretical framework integrates the Theory of Planned Behavior, which positions intention as the most proximal determinant of behavior, and Social Cognitive Theory, which conceptualizes self-efficacy as a core cognitive resource underpinning motivational process. The analysis draws on country-year indicators from the Global Entrepreneurship Monitor (GEM) for 20 countries with continuous data coverage over 2010–2018. The findings indicate that entrepreneurial self-efficacy is positively related to entrepreneurial intention, and that entrepreneurial intention is positively related to early-stage entrepreneurial activity. In turn, the indirect-effect evidence supports the mediating role of intention. These results suggest that the translation of self-efficacy into entrepreneurial action operates through an intention mechanism even at the country level, thereby strengthening evidence that cognitive resources are systematically linked to macro-level entrepreneurial outcomes.

Keywords: Entrepreneurial Self-Efficacy; Entrepreneurial Intention; Early-Stage Entrepreneurial Activity; Mediation Analysis; GEM.

Research Field: Entrepreneurship
Research Type: Research Article - Master's Thesis
JEL Codes: L26, O57

1. GİRİŞ

Dijitalleşme ve platform ekonomisi girişim fırsatlarını genişletmektedir. Ancak bu genişleme, girişimsel davranışın her bağlamda aynı hızla artmasına yol açmamaktadır. Bu kopuş, niyeti güçlendirmeyi hedefleyen eğitim ve politika programlarının, davranışa geçişte beklenen etkiyi her zaman üretmediğini düşündürmektedir. Dolayısıyla temel yönetim sorunu şudur: Girişimcilik öz-yeterliği, girişimsel davranışa hangi mekanizma üzerinden taşınmaktadır? Bu soruyu önemli kılan nokta, Planlı Davranış Teorisi'nin niyeti davranışın en yakın belirleyicisi olarak görmesi ve Sosyal Bilişsel Teori'nin öz-yeterliği motivasyonun temel bilişsel kaynağı olarak konumlandırmasıdır (Ajzen, 1991; Bandura, 1997).

Girişimcilik literatürü girişimsel eylemi çoğunlukla planlanmış bir davranış olarak ele almaktadır. Bu çerçevede niyet, davranışı öngörmeye merkezî bir değişken olarak kullanılmaktadır (Krueger vd., 2000; Schlaegel ve Koenig, 2014). Tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol niyeti şekillendirmekte, niyet de davranışa geçiş olasılığını artırmaktadır (Ajzen, 1991). Buna ek olarak öz-yeterlik, bireyin "yapabilirim" algısını güçlendirdiği için motivasyonu, çabayı ve ısrarı artırmaktadır (Bandura, 1997). Bu nedenle bulgular, öz-yeterliğin niyeti desteklediğine ve niyetin de girişimsel davranışla ilişkili olduğuna işaret etmektedir (Fayolle vd., 2014; Fayolle ve Liñán, 2014).

Buna rağmen iki nokta hâlâ yeterince açıklığa kavuşmamıştır. İlk olarak, öz-yeterlik ile girişimsel davranış arasındaki ilişkinin niyet aracılığıyla nasıl işlediğini, tek bir aracılık çerçevesinde sınavan çalışmalar sınırlıdır (Otache, 2025; Shaheen ve AL-Haddad, 2018). İkinci olarak, kanıtların önemli bir kısmı tek ülke verilerine dayandığı için, aynı mekanizmanın farklı kurumsal ve kültürel bağlamlarda ortak bir desen üretilip üretilmediği belirsiz kalmaktadır (Liñán ve Chen, 2009). Bu iki eksiklik birlikte düşünüldüğünde, "öz-yeterlik → niyet → davranış" zincirinin çok ülkeli veride sistematik biçimde test edilmesi gerekli görünmektedir.

Bu çalışma, girişimcilik öz-yeterliğinin girişimsel davranışla ilişkisinde girişimcilik niyetinin aracılık rolünü çok ülkeli ülke-yıl verileriyle incelemektedir. Kuramsal çerçeve, niyeti davranışın en yakın belirleyicisi olarak konumlandıran Planlı Davranış Teorisi ile öz-yeterliği motivasyonel süreçlerin temel girdisi olarak ele alan Sosyal Bilişsel Teoriye dayanmaktadır (Ajzen, 1991; Bandura, 1997). Bu çerçeveye göre öz-yeterlik niyeti güçlendirmekte, niyet de davranışa geçişi desteklemektedir. Buna göre araştırma sorusu şöyledir: Girişimcilik niyeti, öz-yeterlik ile girişimsel davranış arasındaki ilişkiyi aracılık yoluyla açıklamakta mıdır?

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi birey düzeyindeki bilişsel ve davranışsal süreçlere dayansa da analiz birimi ülke-yıl düzeyindedir. Bu tercih, teorilerin doğrudan ülke aktörlerine uygulanması anlamına gelmemektedir. GEM göstergeleri, bireylerden toplanan öz-yeterlik, niyet ve girişimcilik aktivitesi

yanıtlarının ülke-yıl oranlarına dönüştürülmüş biçimidir. Dolayısıyla bu çalışma, birey düzeyindeki öz-yeterlik ve niyet mekanizmasının ülke düzeyinde toplulaştırılmış girişimcilik göstergelerine nasıl yansıdığını incelemektedir. Bu yaklaşım, mikro düzeyde tanımlanan bilişsel eğilimlerin makro düzeydeki girişimcilik yaygınlığıyla bağlantısını kurmayı mümkün kılmaktadır.

Çalışma üç düzeyde katkı sunmayı amaçlamaktadır. Kuramsal olarak, öz-yeterlik ve niyet arasındaki ardışık ilişkiyi tek bir aracılık modelinde birleştirerek niyet-davranış geçişindeki mekanizmayı daha görünür kılmaktadır. Ampirik olarak, 2010–2018 döneminde GEM verilerinde kesintisiz gözlemi bulunan 20 ülkeye ait ülke-yıl göstergeleriyle bu mekanizmanın genel desenini sınamaktadır. Yönetimsel olarak ise bulgular, yalnızca niyeti artırmaya odaklanan müdahalelerin sınırlı kalabileceğini; davranışa geçiş için öz-yeterliği güçlendiren bileşenlerin kritik olabileceğini düşündürmektedir.

Makalenin devamında önce kuramsal arka plan sunulmakta ve hipotezler geliştirilmektedir. Ardından veri, değişkenler ve analiz stratejisi açıklanmaktadır. Sonraki bölümde bulgular raporlanmakta ve aracılık mekanizması çok ülkeli bağlamda tartışılmaktadır. Son bölümde ise kuramsal çıkarımlar, uygulamaya dönük öneriler ve sınırlılıklar değerlendirilmektedir.

2. KURAMSAL ARKA PLAN VE HİPOTEZ GELİŞTİRME

2.1. Girişimcilik Davranışının Bilişsel Temelleri

Girişimsel davranış, belirsizlik altında verilen bir eylem kararıdır ve çoğu zaman planlı bir sürecin çıktısıdır (Shane ve Venkataraman, 2007). Bu nedenle açıklama düzeyi yalnızca “davranış”ı değil, davranıştan önce gelen bilişsel belirleyicileri de görünür kılmalıdır. Bu bölüm, girişimsel davranışı niyet üzerinden açıklayan Planlı Davranış Teorisi ile niyetin oluşumunda kritik olan öz-yeterlik kavramını merkeze alan Sosyal Bilişsel Teoriyi aynı zincirde birleştirmektedir.

Planlı Davranış Teorisi, davranışın en yakın öncülünü niyet olarak konumlandırmaktadır (Ajzen, 1991). Niyet; tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrolün bileşkesi olarak oluşmaktadır (Ajzen, 2002). Bu yapı içinde algılanan davranışsal kontrol, bireyin eylemi gerçekleştirebileceğine ilişkin kapasite algısını yansıtmaktadır. Girişimcilik belirsizlik ve risk içerdiğinden, bu kapasite algısı niyetin oluşumunda daha belirleyici hâle gelmektedir (Krueger vd., 2000; Krueger ve Brazeal, 1994).

Sosyal Bilişsel Teori, kapasite algısını öz-yeterlik kavramıyla temellendirmektedir. Öz-yeterlik, bireyin belirli bir performans düzeyi için gerekli eylemleri düzenleyip yürütebileceğine dair inancıdır (Bandura, 1997). Öz-yeterlik, hedefe yönelimi, çabayı ve engeller karşısındaki ısrarı biçimlendirmektedir (Bandura, 1997). Bu nedenle girişimcilik öz-yeterliği hem niyetin bilişsel dayanaklarından biri hem de eyleme geçişte sürekliliği destekleyen bir kaynak olarak ele alınmaktadır.

Bu çerçevede girişimcilik öz-yeterliği, bireyin girişimi başlatma ve yönetmeye dönük görevleri yerine getirebileceğine ilişkin algıyı ifade etmektedir (Chen

vd., 1998). Bu algı; fırsat arama, planlama, kaynak birleştirme ve ekip/finans yönetimi gibi görev alanlarını kapsamaktadır (McGee vd., 2009). Dolayısıyla izleyen alt bölümlerde, öz-yeterliğin niyet ve davranışla ilişkisi bu görev temelli yaklaşım üzerinden gerekçelendirilmektedir.

Bu kuramsal mantık birey düzeyinde kurulmakla birlikte, çalışmada bu ilişkiler ülke-yıl düzeyinde toplulaştırılmış göstergeler üzerinden izlenmektedir. GEM verilerinde öz-yeterlik, niyet ve erken aşama girişimcilik aktivitesi bireylerden ölçülmekte, ardından her ülke-yıl için ilgili nüfus içindeki yaygınlık oranlarına dönüştürülmektedir. Bu nedenle analiz, birey düzeyindeki bilişsel mekanizmaların doğrudan ülkelere ait özellikler olduğunu varsaymamaktadır. Bunun yerine, bu mekanizmaların toplum içindeki yaygınlığının erken aşama girişimcilik aktivitesiyle nasıl birlikte değiştiğini test etmektedir.

2.2. Girişimcilik Öz-Yeterliği ve Girişimcilik Niyeti İlişkisi

Öz-yeterlik düzeyi yükseldikçe birey, girişimsel görevlerde başarı olasılığını daha yüksek değerlendirmektedir. Buna bağlı olarak girişimcilik, birey açısından daha “yapılabilir” bir seçenek hâline gelmektedir (Bandura, 1997). Bu değerlendirme, niyetin daha güçlü ve daha istikrarlı biçimde oluşmasına katkı sunmaktadır. Planlı Davranış Teorisi açısından bu beklenti, algılanan davranışsal kontrolün niyet üzerindeki rolüyle tutarlıdır (Ajzen, 1991, 2002).

Ampirik birikim bu ilişkiyi desteklemektedir. Öz-yeterlik ile niyet arasındaki pozitif ilişki meta-analitik düzeyde raporlanmıştır (Schlaegel vd., 2021; Schlaegel ve Koenig, 2014). Ayrıca farklı ülkelerde yürütülen çalışmalar, algılanan davranışsal kontrolün niyetin güçlü bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir (Liñán ve Chen, 2009). Bu kuramsal beklenti ve kanıt çizgisine dayanarak ilk hipotez şu şekilde kurulmuştur:

H1: Girişimcilik öz-yeterliği, girişimcilik niyetini pozitif yönde ve anlamlı düzeyde etkilemektedir.

2.3. Girişimcilik Niyeti ve Girişimcilik Davranışı İlişkisi

Planlı Davranış Teorisi, niyeti davranışın en yakın belirleyicisi olarak ele almaktadır (Ajzen, 1991). Niyet, bireyin girişim başlatmaya dönük bilinçli planını ve kararlılığını yansıttığından, davranışa giden hazırlık faaliyetlerini artırmaktadır (Hessels vd., 2008; Thompson, 2009; van Gelderen vd., 2008). Bu faaliyetler; bilgi ve kaynak arama, ağ kurma ve fırsatları deneme gibi eylem öncülü adımları içermektedir. Dolayısıyla niyetin güçlenmesi, girişimsel davranışın ortaya çıkma olasılığını artırmaktadır.

Girişimcilik literatürü, niyet ile davranış arasında genel olarak pozitif bir ilişki bulunduğunu göstermektedir (Kautonen vd., 2015; Kolvereid ve Isaksen, 2006). Bununla birlikte ilişkinin gücü, ölçüm zamanlamasına ve bağlama göre değişebilmektedir (Schlaegel ve Koenig, 2014). Bu nedenle davranışın niyetten sonra ölçülmesi, niyet-davranış sıralamasını daha açık biçimde test etmeyi mümkün kılmaktadır. Çalışma bu gerekçeyle erken aşama girişimcilik aktivitesini bir yıl gecikmeli olarak ele almaktadır (Kautonen vd., 2015; van

Gelderen vd., 2008). Bu temele dayanarak ikinci hipotez aşağıdaki biçimde oluşturulmuştur.

H2: Girişimcilik niyeti, erken aşama girişimcilik aktivitesini pozitif yönde ve anlamlı düzeyde etkilemektedir.

2.4. Öz-Yeterliğin Girişimcilik Aktivitesi Üzerindeki Doğrudan Etkisi

Öz-yeterlik, yalnızca niyetin oluşumunu değil, eylem sırasında karşılaşılan engellerle başa çıkma kapasitesini de etkilemektedir (Bandura, 1997). Öz-yeterliği yüksek bireyler belirsizlik ve olası başarısızlıklar karşısında daha uzun süre denemeye devam etmekte ve alternatif stratejiler geliştirmektedir. Girişimcilikte engellerin sık görülmesi, bu niteliğin davranışın ortaya çıkışı ve sürekliliği açısından önemini artırmaktadır (Hayward vd., 2010).

Bu doğrudan etki, hedef belirleme ve öğrenme süreçleri üzerinden de açıklanmaktadır. Öz-yeterliği yüksek bireyler daha iddialı hedefler belirleme ve bu hedeflere bağlı kalma eğilimindedir (Locke ve Latham, 2002). Ayrıca geri bildirimlerden öğrenmeye ve beceri geliştirmeye daha fazla yatırım yapmaktadırlar (Schunk ve Pajares, 2009). Ampirik bulgular da öz-yeterliğin performans ve başarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Miao vd., 2017; Rauch ve Frese, 2007). Bu gerekçeyle üçüncü hipotez aşağıdaki gibi formüle edilmiştir:

H3: Girişimcilik öz-yeterliği, erken aşama girişimcilik aktivitesini doğrudan pozitif yönde ve anlamlı düzeyde etkilemektedir.

2.5. Girişimcilik Niyetinin Aracılık Rolü

Öz-yeterlik ile davranış arasındaki ilişkiyi yalnızca doğrudan kanalla açıklamak, sürecin işleyişine dair kritik bir kısmı dışarıda bırakabilir. Planlı Davranış Teorisi, algılanan davranışsal kontrolün niyet üzerinden davranışa taşınabileceğini öngörmektedir (Ajzen, 1991). Sosyal Bilişsel Teori de öz-yeterliğin motivasyonel süreçleri biçimlendirerek eyleme geçişi desteklediğini vurgulamaktadır (Bandura, 1997). Bu iki yaklaşım birlikte ele alındığında, öz-yeterliğin davranış üzerindeki etkisinin bir bölümünün niyet aracılığıyla gerçekleşmesi beklenmektedir.

Ampirik çalışmalar, niyetin bu ilişkide aracılık rolü üstlenebileceğini göstermektedir (H. Zhao vd., 2005). Bununla birlikte öz-yeterliğin doğrudan kanalı teorik olarak güçlü olduğundan, kısmi aracılık olasılığı da dikkate alınmalıdır (Boyd ve Vozikis, 1994). Bu nedenle aracılık etkisi ayrı bir hipotez olarak test edilmektedir:

H4: Girişimcilik niyeti, girişimcilik öz-yeterliği ile erken aşama girişimcilik aktivitesi arasındaki ilişkide aracılık rolü üstlenmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Veri Seti

Bu çalışmada veriler, Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) veri tabanından elde edilmektedir. GEM, her yıl çok sayıda ülkede yetişkin nüfusa uygulanan standart anketler aracılığıyla girişimcilik tutumları, girişimcilik niyeti ve

girişimcilik aktivitesine ilişkin göstergeler üretmektedir. Bu mikro düzey ölçümler, ülkeler arasında karşılaştırma yapılabilmesi için GEM tarafından ülke-yıl oranlarına dönüştürülmektedir; çalışma da analizi bu ülke-yıl birimi üzerinden yürütmektedir.

Analize, 2010–2018 döneminde kesintisiz verisi bulunan 20 ülke dâhil edilmiştir. Bu tercih, örneklemin temsiliyetini iddia etmekten ziyade, aynı ölçüm çerçevesi altında tutarlı ve eksiksiz bir ülke-yıl veri yapısı kurmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda toplam 160 ülke-yıl gözlemi kullanılmıştır (20 ülke × 8 yıl). Analiz yaklaşımı, ülke-yıl gözlemlerinin birlikte değerlendirildiği havuzlanmış ülke-yıl mantığına dayanmaktadır.

Tablo 1. Örneklem Ülkeleri

Sıra	Ülke Adı	Sıra	Ülke Adı
1	Amerika Birleşik Devletleri	11	Güney Kore
2	Çin	12	Rusya
3	Japonya	13	İspanya
4	Almanya	14	Avustralya
5	Birleşik Krallık	15	Meksika
6	Fransa	16	Endonezya
7	Hindistan	17	Hollanda
8	İtalya	18	İsviçre
9	Brezilya	19	Tayvan
10	Kanada	20	Polonya

3.2. Değişkenler ve Ölçümler

Erken Aşama Girişimcilik Aktivitesi (EGA). Bağımlı değişken, GEM veri tabanındaki Toplam Erken Aşama Girişimcilik Aktivitesi (TEA) göstergesidir. TEA, yetişkin nüfusta erken aşama girişimcilik faaliyetinin yaygınlığını gösteren standart bir orandır. Nedensel sıralamayı güçlendirmek amacıyla EGA, modelde izleyen yılın değeri olarak kullanılmıştır.

Girişimcilik Niyeti (GN). GN, GEM anketinde yer alan “önümüzdeki üç yıl içinde bir işletme kurma niyeti” sorusuna verilen yanıtla ölçülmektedir. Birey düzeyinde evet/hayır biçiminde gözlenen bu yanıt, analiz düzeyinde ülke-yıl bazında “evet” diyenlerin yüzdesi olarak hesaplanmaktadır. GN, modelde aynı yılın değeriyle yer almaktadır.

Algılanan Girişimcilik Yetkinliği (GY). GY, katılımcıların bir işletme kurmak ve yönetmek için gerekli bilgi, yetenek ve deneyime sahip olup olmadıklarına ilişkin sorudan türetilmektedir. Bu gösterge, girişimcilik yazınında öz-yeterliğin operasyonel bir karşılığı olarak yaygın biçimde kullanılmaktadır. Analizde GY, ülke-yıl bazında “evet” yanıtı verenlerin yüzdesi olarak hesaplanmış ve modele aynı yılın değeriyle dâhil edilmiştir.

Bu düzenekle değişkenlerin zaman sırası $GY_t \rightarrow GN_t \rightarrow EGA_{t+1}$ biçiminde kurgulanmıştır. Böylece aynı yıl içinde ölçülen ilişkilerden doğabilecek ters yönlülük riski sınırlandırılmıştır.

3.3. Analiz Yöntemi

Hipotezler, Hayes'in (2013) önerdiği basit aracılık çerçevesi temelinde test edilmiştir (PROCESS Model 4). Analiz, ülke-yıl gözlemlerinin birlikte değerlendirildiği havuzlanmış ülke-yıl veri yapısı üzerinde yürütülmüştür. Aracılık değerlendirmesinde, dolaylı etkiyi doğrudan sınavan bootstrap güven aralıkları kullanılmıştır. Bu amaçla 5.000 bootstrap örnekleme üretilmiş ve %95 güven aralığında dolaylı etkinin sıfır içerip içermediğine bakılarak aracılık etkisinin varlığı değerlendirilmiştir.

Bu yaklaşım, Baron ve Kenny'nin (1986) adım adım prosedüründen ayrılmaktadır. Özellikle aracılığın varlığını, ayrı aşamalı koşullar yerine dolaylı etkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı üzerinden değerlendirmeyi esas almaktadır (Hayes, 2013; X. Zhao vd., 2010). Bu nedenle çalışmada Sobel testi kullanılmamış; "tam/kısmi aracılık" gibi sınıflamalar yerine, aracılık bulguları dolaylı etkiye ilişkin güven aralığına dayanarak raporlanmıştır.

Son olarak çalışmada, ülke-yıl düzeyinde sınırlı sayıda değişkenle kurulan parsimonik bir model tercih edilmiştir. Bu tercih, veri kısıtından çok araştırma sorusunun odağını "öz-yeterlik-niyet-davranış" zincirinde tutma amacına dayanmaktadır. Bununla birlikte kontrol değişkenlerinin dışarıda bırakılması, olası karıştırıcı etkilerin tümüyle elenmesini güçleştirebilir. Bu nedenle bulgular, güçlü nedensel yorumlardan kaçınılarak ve özellikle politika çıkarımlarında temkinli bir çerçevede tartışılacaktır.

4. BULGULAR

Araştırma sonuçlarına göre ulaşılan bulgulara aşağıda yer verilmektedir.

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Analizi

Değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de sunulmaktadır. Ülke-yıl düzeyinde ortalama değerler sırasıyla $EGA_{t+1} = \%11.10$, $GN_t = \%18.25$ ve $GY_t = \%45.67$ 'dir. Çarpıklık ve basıklık değerleri, dağılımlarda belirgin bir aşırılığa işaret etmemektedir; dolayısıyla bulguların sınırlı sayıda uç gözlem tarafından sürüklendiğine dair güçlü bir belirti bulunmamaktadır.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler (N = 160 ülke-yıl)

Değişken	Ortalama	SS	Min	Maks.	Çarpıklık	Basıklık
$EGA_{(t+1)}$	11.10	5.26	2.1	25.7	1.083	0.658
GN_t	18.25	7.63	4.2	36.4	0.945	0.413
GY_t	45.67	10.22	21.8	69.9	-0.398	-0.082

Bu görünüm, değişkenler arasındaki birlikte değişimi değerlendirmeyi anlamlı kılmaktadır; dolayısıyla korelasyonlar Tablo 3'te raporlanmıştır. Değişken çiftleri arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar

gözlenmektedir ($p < .01$). Bu desen hipotezlerde öngörülen yönle uyumludur; ancak korelasyonlar, tek başına nedensel bir yorum sağlamamaktadır.

Tablo 3. Korelasyon Matrisi (N = 160 ülke-yıl)

Değişken	1	2	3
1. EGA _{t+1}	1		
2. GN _t	0.55**	1	
3. GY _t	0.48**	0.62**	1

Not: ** $p < 0.01$.

4.2. Aracılık Analizi Sonuçları

Korelasyon deseninin hipotezlerle uyumlu görünmesi, ilişkilerin model düzeyinde sınanmasını gerektirmektedir; dolayısıyla bu bölümde $GY_t \rightarrow GN_t \rightarrow EGA_{t+1}$ zinciri, havuzlanmış ülke-yıl veri yapısı üzerinde test edilmiştir. Bu kurulumda a yolu (GY'nin GN üzerindeki etkisi), b yolu (GN'nin EGA_{t+1} üzerindeki etkisi) ve c' yolu (GY'nin EGA_{t+1} üzerindeki doğrudan etkisi) birlikte değerlendirilmiştir.

Tablo 4'teki katsayılar, GY'nin GN üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir ($B = 0.260, p < .001$). Buna paralel olarak GN'nin EGA_{t+1} üzerindeki etkisi de pozitif ve anlamlıdır ($B = 0.234, p < .001$). Ayrıca GY'nin EGA_{t+1} üzerindeki doğrudan etkisi de pozitif ve anlamlıdır ($B = 0.151, p < .001$). Bu sonuçlar sırasıyla H1, H2 ve H3 ile uyumludur.

Tablo 4. Aracılık Modeli Regresyon Sonuçları (a, b ve c' yolları)

Yol	B	SE	t	p	%95 GA (LL, UL)
$GY_t \rightarrow GN_t$ (a)	0.260	0.048	5.399	< .001	[0.165, 0.356]
$GN_t \rightarrow EGA_{t+1}$ (b)	0.234	0.034	6.839	< .001	[0.166, 0.301]
$GY_t \rightarrow EGA_{t+1}$ (c')	0.151	0.023	6.695	< .001	[0.107, 0.196]

Bu doğrudan yolların yanında aracılığın kritik kanıtı dolaylı etkidir; dolayısıyla dolaylı etki Tablo 5'te raporlanmıştır. GY'nin EGA_{t+1} üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır ($B = 0.061$; %95 bootstrap GA [0.034, 0.094]). Bootstrap güven aralığının sıfırı içermemesi, GN'nin aracı rolünün istatistiksel olarak desteklendiğini göstermektedir; buna bağlı olarak H4 desteklenmiştir.

Tablo 5. Dolaylı Etki (Bootstrap = 5.000)

Dolaylı Etki	B	Boot SE	BootLLCI – BootULCI
$GY_t \rightarrow GN_t \rightarrow EGA_{t+1}$	0.061	0.016	[0.034, 0.094]

Dolaylı etkinin anlamlı olması, toplam etkinin bileşenlere ayrıştırılmasını da anlamlı kılmaktadır; bu nedenle toplam etki Tablo 6'da sunulmuştur ($B = 0.212, p < .001$). Toplam etki, doğrudan ve dolaylı bileşenlere ayrılmaktadır ($0.212 = 0.151 + 0.061$). Buna paralel olarak açıklama güçleri Tablo 7'de

raporlanmıştır; GY'nin GN'deki varyansın %15.6'sını, tam modelin ise EGA_{t+1} varyansının %49.1'ini açıkladığı görülmektedir.

Tablo 6. Toplam Etki

Etki	B	SE	t	p	%95 GA (LL, UL)
GY _t → EGA _{t+1} (toplam)	0.212	0.024	9.003	< .001	[0.166, 0.258]

Tablo 7. Model Açıklama Güçleri

Model	R ²	F	p
GY _t → GN _t	0.156	29.14	< .001
EGA _{t+1} modeli (GY _t , GN _t)	0.491	75.68	< .001

Hipotez testlerinin özeti Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotez	İfade	Sonuç	Bulgular
H1	GY _t , GN _t 'yi pozitif etkiler.	Desteklendi	B = 0.260, p < .001
H2	GN _t , EGA _{t+1} 'i pozitif etkiler.	Desteklendi	B = 0.234, p < .001
H3	GY _t , EGA _{t+1} 'i doğrudan pozitif etkiler.	Desteklendi	B = 0.151, p < .001
H4	GN _t , GY _t ile EGA _{t+1} arasındaki ilişkide aracıdır.	Desteklendi	B = 0.061, %95 GA [0.034, 0.094]

Bu katsayılar ülke-yıl düzeyindeki oranlar üzerinden elde edildiği için, örneğin GY_t'de 1 yüzde puanlık artışın GN_t ile 0.260 yüzde puanlık artışla birlikte gözlenmesi beklenmektedir; benzer biçimde GN_t'de 1 yüzde puanlık artış EGA_{t+1} ile 0.234 yüzde puanlık artışla birlikte gözlenmektedir. Dolayısıyla bulgular, güçlü bir ilişki desenine işaret etse de nedensel etki olarak değil, modelin öngördüğü yöndeki ilişki örüntüsü olarak yorumlanmalıdır.

5. SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışma, girişimcilik öz-yeterliğinin girişimcilik niyeti üzerinden erken aşama girişimcilik aktivitesiyle nasıl ilişkilendiğini 2010–2018 döneminde 20 ülkenin ülke-yıl verisiyle sınamıştır. Bulgular, öz-yeterliğin hem niyetle pozitif yönde birlikte değiştiğini hem de niyet dikkate alındığında dahi erken aşama aktiviteyle anlamlı ilişkisini koruduğunu göstermektedir. Dolayısıyla girişimsel davranışı yalnızca fırsat koşullarıyla değil, bireyin kendini yeterli görmesi ve bu algının niyete dönüşmesiyle birlikte açıklamak gerekmektedir.

Öncelikle öz-yeterlik ile niyet arasındaki pozitif ilişki, Planlı Davranış Teorisi'nin algılanan davranışsal kontrol bileşeniyle ve Sosyal Bilişsel Teori'nin öz-yeterlik kavramsallaştırmasıyla tutarlı bir örüntü sunmaktadır (Ajzen, 1991; Bandura, 1997). Bu sonuç, öz-yeterliğin girişimciliği "yapılabilir" bir seçenek olarak değerlendirmeyi kolaylaştırdığını ve bu değerlendirmenin niyeti güçlendirdiğini düşündürmektedir. Buna bağlı olarak bulgular, öz-yeterlik–niyet bağlantısını raporlayan önceki çalışmalarla paralel bir çizgi üretmektedir (Krueger ve Brazeal, 1994; Schlaegel vd., 2021; Schlaegel ve Koenig, 2014;

H. Zhao vd., 2005). Bu paralellik, öz-yeterliğin niyet oluşumundaki kuramsal rolünün ülke-yıl düzeyinde de görünür olduğunu göstermektedir.

Bunu izleyen adımda niyetin erken aşama girişimcilik aktivitesiyle pozitif ilişki göstermesi, Planlı Davranış Teorisi'nin "niyet davranışın en yakın öncülüdür" önermesiyle uyumludur (Ajzen, 1991; Kautonen vd., 2015). Niyet, bireyin hedefe dönük planını ve kararlılığını yansıttığı için, bilgi arama, kaynak araştırma ve deneme gibi davranışa hazırlayıcı adımları artırması beklenmektedir (Thompson, 2009; van Gelderen vd., 2008). Bu bağlamda bulgular, girişimcilikte niyet–davranış bağlantısının zamanlama duyarlılığına vurgu yapan literatürle de uyumlu bir görünüm sunmaktadır (Schlaegel ve Koenig, 2014).

Bununla birlikte öz-yeterliğin, niyet modele dâhil edildiğinde dahi erken aşama aktiviteyle anlamlı ilişki sergilemesi, Sosyal Bilişsel Teori'nin sebat ve performans kanallarına işaret etmektedir (Bandura, 1997). Öz-yeterliği yüksek bireylerin belirsizlik ve başarısızlık olasılığı karşısında daha uzun süre denemeyi sürdürmesi ve engeller karşısında alternatif stratejiler geliştirmesi beklenir. Bu beklenti, girişimcilikte dayanıklılık ve psikolojik sermaye tartışmalarıyla da tutarlıdır (Hayward vd., 2010). Dolayısıyla öz-yeterlik, niyet üzerinden ilerleyen bilişsel çizginin yanında, davranışın ortaya çıkışı ve sürekliliğiyle bağlantılı ikinci bir hattı da temsil ediyor görünmektedir.

Bu iki hat birlikte ele alındığında, dolaylı etkinin bootstrap güven aralığının sıfırı içermemesi, öz-yeterlik–erken aşama aktivite bağlantısında aracılık mekanizmasının istatistiksel olarak desteklendiğini göstermektedir (Hayes, 2013; X. Zhao vd., 2010). Bu sonuç, öz-yeterliğin etkisinin bütünüyle niyetle "açıklanmadığını", ancak niyetin bu etkiyi "kısmen taşıyan" bir mekanizma olarak çalıştığını düşündürmektedir. Bununla birlikte analiz havuzlanmış ülke-yıl yapısına dayandığı için bulgular, nedensel bir etki kanıtı olarak değil, kuramla tutarlı bir ilişki örüntüsü olarak yorumlanmalıdır. Bu çerçevede çalışma, niyet–davranış boşluğunu kapatmaktan çok, öz-yeterliğin bu geçişi hangi kanallarla destekleyebileceğini daha görünür kılmaktadır.

Çalışmanın teorik katkısı, Planlı Davranış Teorisi ile Sosyal Bilişsel Teori'nin girişimcilik bağlamında tamamlayıcı bir açıklama sunduğunu ülke-yıl düzeyinde göstermesidir (Ajzen, 1991; Bandura, 1997). Buna ek olarak çok ülkeli veri yapısı, ilişkilerin tek bir ülkenin koşullarına sıkışmadığına işaret ederek genellenebilirlik tartışmasına temkinli bir dayanak üretmektedir (Liñán ve Chen, 2009). Dolayısıyla çalışma, öz-yeterlik–niyet–davranış zincirini aynı modelde sınavarak mekanizma tartışmasını daha net bir kurguya taşımaktadır.

Uygulama tarafında bulgular, girişimcilik programlarının yalnızca niyeti artırma hedefiyle sınırlı kalmaması gerektiğini ima etmektedir. Çünkü öz-yeterlik hem niyeti desteklemekte hem de davranışla ayrıca ilişki göstermektedir. Bu nedenle eğitim tasarımlarında öz-yeterliği güçlendiren bileşenler daha görünür hâle getirilmelidir; ustalık deneyimleri, rol model üzerinden öğrenme, sosyal ikna ve duygusal/fizyolojik durumların yönetimi bu açıdan işlevsel bir çerçeve sunmaktadır (Bandura, 1997). Buna paralel olarak eylem planlama

rutinleri ve uygulama niyetleri gibi yapılandırılmış araçlar, niyetin soyut bir beyan olarak kalma riskini azaltabilir. Ayrıca mentorluk, prototipleme atölyeleri ve saha projeleri gibi deneysel bileşenler, davranışa geçişi destekleyen mekanizmalar olarak tasarlanmalıdır.

Bununla birlikte bazı sınırlılıklar, bulguların nasıl okunması gerektiğini belirlemektedir. Analizin havuzlanmış ülke-yıl yapısı, ilişkiler kuramla uyumlu olsa bile nedensel yorumlara temkinli yaklaşmayı gerektirir. Ayrıca model, parsimoni gereğiyle kontrol değişkenleri içermemektedir; bu tercih odaklanmayı kolaylaştırır da ülke düzeyindeki makro koşulların olası karıştırıcı etkilerini tümüyle dışlamayı güçleştirebilir. Son olarak ölçümlerin ülke-yıl oranlarına dayalı olması, algı bileşenlerini içerdiği için gelecekte çok kaynaklı verilerle desteklenmiş sınamaları önemli kılmaktadır.

Gelecek çalışmalar, bu modeli farklı ülke grupları, daha geniş dönemler veya mikro düzey bireysel örneklemeler üzerinde test ederek bulguların genellenebilirliğini daha güçlü biçimde değerlendirebilir. Bu sınırlılıklar, gelecekteki çalışmalar için net bir gündem de üretmektedir. Daha zengin boylamsal tasarımlar, niyet-davranış ilişkisinin zaman içindeki dinamiklerini ve gecikme yapısını daha ayrıntılı test edebilir. Buna ek olarak kurumsal ve kültürel bağlam göstergelerinin ılımlaştırıcı olarak modele dâhil edilmesi, mekanizmanın hangi koşullarda güçlendiğini veya zayıfladığını açıklığa kavuşturabilir. Nihayet deneysel ve yarı-deneysel müdahaleler, öz-yeterliği artırmaya dönük eğitim bileşenlerinin davranışa geçiş üzerindeki etkisini daha doğrudan test etmeyi mümkün kılar.

Sonuç olarak bu çalışma, girişimcilik öz-yeterliğinin girişimsel çıktılarla ilişkisini niyeti dışlamadan, niyeti içeren bütüncül bir mekanizma çerçevesinde ele almıştır. Bulgular, girişimsel davranışın ülke düzeyinde dahi bilişsel kaynaklarla sistematik biçimde bağlantılı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla girişimcilik ekosistemlerini güçlendirme çabaları, yapısal düzenlemelerin yanında bireylerin öz-yeterlik inançlarını ve niyetlerini besleyen tasarımları da içermelidir.

KAYNAKÇA

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(4), 665-683. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2002.tb00236.x>
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman and Company.
- Baron, R. ve Kenny, D. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.

- Boyd, N. G. ve Vozikis, G. S. (1994). The influence of self-efficacy on the development of entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(4), 63-77. <https://doi.org/10.1177/104225879401800404>
- Chen, C. C., Greene, P. G. ve Crick, A. (1998). Does entrepreneurial self-efficacy distinguish entrepreneurs from managers? *Journal of Business Venturing*, 13(4), 295-316. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(97\)00029-3](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(97)00029-3)
- Fayolle, A. ve Liñán, F. (2014). The future of research on entrepreneurial intentions. *Journal of Business Research*, 67(5), 663-666. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2013.11.024>
- Fayolle, A., Liñán, F. ve Moriano, J. A. (2014). Beyond entrepreneurial intentions: values and motivations in entrepreneurship. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 10(4), 679-689. <https://doi.org/10.1007/s11365-014-0306-7>
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press.
- Hayward, M. L. A., Forster, W. R., Sarasvathy, S. D. ve Fredrickson, B. L. (2010). Beyond hubris: How highly confident entrepreneurs rebound to venture again. *Journal of Business Venturing*, 25(6), 569-578. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2009.03.002>
- Hessels, J., Van Gelderen, M. ve Thurik, R. (2008). Entrepreneurial aspirations, motivations, and their drivers. *Small Business Economics*, 31(3), 323-339. <https://doi.org/10.1007/S11187-008-9134-X>
- Kautonen, T., van Gelderen, M. ve Fink, M. (2015). Robustness of the theory of planned behavior in predicting entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(3), 655-674. <https://doi.org/10.1111/etap.12056>
- Kolvareid, L. ve Isaksen, E. (2006). New business start-up and subsequent entry into self-employment. *Journal of Business Venturing*, 21(6), 866-885. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2005.06.008>
- Krueger, N. F. ve Brazeal, D. V. (1994). Entrepreneurial potential and potential entrepreneurs. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(3), 91-104. <https://doi.org/10.1177/104225879401800307>
- Krueger, N. F. Reilly, M. D., ve Carsrud, A. L. (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15(5-6), 411-432. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(98\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(98)00033-0)
- Liñán, F. ve Chen, Y. (2009). Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 593-617. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2009.00318.x>

- Locke, E. A. ve Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation: A 35-year odyssey. *American Psychologist*, 57(9), 705-717. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.57.9.705>
- McGee, J. E., Peterson, M., Mueller, S. L. ve Sequeira, J. M. (2009). Entrepreneurial self-efficacy: refining the measure. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(4), 965-988. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2009.00304.x>
- Miao, C., Qian, S. ve Ma, D. (2017). The Relationship between entrepreneurial self-efficacy and firm performance: a meta-analysis of main and moderator effects. *Journal of Small Business Management*, 55(1), 87-107. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12240>
- Otache, I. (2025). The links between entrepreneurial education, self-efficacy, attitude and behaviour: A serial mediation model. *The International Journal of Management Education*, 23(2), 101146. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2025.101146>
- Rauch, A. ve Frese, M. (2007). Let's put the person back into entrepreneurship research: A meta-analysis on the relationship between business owners' personality traits, business creation, and success. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 16(4), 353-385. <https://doi.org/10.1080/13594320701595438>
- Schlaegel, C., Engle, R. L., Richter, N. F. ve Taureck, P. C. (2021). Personal factors, entrepreneurial intention, and entrepreneurial status: A multinational study in three institutional environments. *Journal of International Entrepreneurship*, 19(3), 357-398. <https://doi.org/10.1007/s10843-021-00287-7>
- Schlaegel, C. ve Koenig, M. (2014). Determinants of entrepreneurial intent: a meta-analytic test and integration of competing models. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(2), 291-332. <https://doi.org/10.1111/etap.12087>
- Schunk, D. ve Pajares, F. (2009). Self-efficacy theory. İçinde R. Wenzel ve A. Wigfield (Ed.), *Handbook of motivation at school* (ss. 35-53).
- Shaheen, N. ve AL-Haddad, S. (2018). Entrepreneurial self-efficacy and entrepreneurial behavior. *International Journal of Development and Sustainability*, 7(10), 2385-2402.
- Shane, S. ve Venkataraman, S. (2007). The promise of entrepreneurship as a field of research*. İçinde *Entrepreneurship* (ss. 171-184). Springer Berlin Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-540-48543-8_8
- Thompson, E. R. (2009). Individual entrepreneurial intent: construct clarification and development of an internationally reliable metric. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 669-694. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2009.00321.x>

- van Gelderen, M., Brand, M., van Praag, M., Bodewes, W., Poutsma, E. ve van Gils, A. (2008). Explaining entrepreneurial intentions by means of the theory of planned behaviour. *Career Development International*, 13(6), 538-559. <https://doi.org/10.1108/13620430810901688>
- Zhao, H., Seibert, S. E. ve Hills, G. E. (2005). The mediating role of self-efficacy in the development of entrepreneurial intentions. *Journal of Applied Psychology*, 90(6), 1265-1272. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.90.6.1265>
- Zhao, X., Lynch, J. G. ve Chen, Q. (2010). Reconsidering Baron and Kenny: Myths and truths about mediation analysis. *Journal of Consumer Research*, 37(2), 197-206. <https://doi.org/10.1086/651257>